

Įvertinti ir prognozuoti Europos Bendrijos svarbos žuvų ir nėgių rūšių, kurių apsaugai būtina steigti teritorijas, ir jų buveinių būklės pokyčius bei natūralių ir antropogeninių veiksnių poveikį jiems (II paslaugos dalis).

Santrauka

Įgyvendinant ES 92/43EEB direktyvos reikalavimus, atliktas žuvų ir nėgių 10 rūšių esančių II priede monitoringas Natura 2000 tinkle, Lietuvos vandenyse - upėse, ežeruose ir Kuršių mariose. Tyrimai atlikti pagal sutarties sąlygas numatytose 25 šioms rūšims išskirtose teritorijose, 137 stotyse. Įvertintas žuvų ir nėgių rūšių gausumas, paplitimas, nustatyta būklė Natura 2000 tinkle bei už tinklo ribų. Sukurti metodiniai reikalavimai tirtų žuvų ir nėgių rūšių monitoringui. Įprastinių Lietuvos faunai žuvų rūšių, esančių Natura 2000 sąraše - lašišų, ožkų, paprastųjų kūjagalvių būklė yra gera ir stabili. Mažųjų ir upinių nėgių, kartuolių, auksaspalvių ir paprastųjų kirtiklių apsaugos statusas yra tinkamas arba pakankamas. Salačių apsaugos statusas tyrinėtoje Mūšos upės dalyje yra netinkamas. Dėl pagerėjusių vandens telkinių ekologinių sąlygų ir gamtosauginių priemonių labai pagerėjo lašišų populiacijų būklė, o perpelio populiacijos gausumas sumažėjo dėl intensyvios žvejybos Kuršių marių Kaliningrado dalyje (Rusija), tačiau bendras apsaugos statusas išlieka tinkamas. Žemiau pateikiame visų tyrinėtų rūšių bendrą ekologinės būklės vertinimą tyrinėtuose vandens telkiniuose.

Bendras **mažųjų nėgių** sutinkamumas visose tirtose stotyse buvo aukštas - 80 %. Didžiausias sutinkamumas buvo nustatytas Peršokšnos ir Sausdravo upėse – 100%. Mažiausias sutinkamumas buvo Lakajos, Meros ir Sarios upėse – 50%. Lyginant nėgių gausumo ir bendro apsaugos statuso rezultatus su ankstesniais vykdyto analogiško tyrimo duomenimis, jokių pokyčių nepastebėta. Vis dėlto būtina atkreipti dėmesį į Lakajos upėje stebimą vidutinio vingilių tankumo mažėjimą, kuris nuo 3,5 ind./m² sumažėjo iki 1,5 ind./m². Daugelyje tyrinėtų upių mažųjų nėgių populiacijos būklė yra stabili, tačiau, vertinant pagal visus parametrus, apsaugos statusas tinkamas yra tik Grūdoje, Skrobliuje, Peršokšnoje ir Blendžiavoje. Ūloje, Derežnoje, Lakajoje, Sarioje, Meroje, Salante ir Sausdrave jis yra pakankamas.

Remiantis gautais duomenimis, **upinių nėgių** populiacijos Šventosios (Baltijos jūra), Širvintos, Siesartis ir Šventosios upėje bendras apsaugos statusas yra

pakankamas. Vienintelėje Mūšos upėje bendras apsaugos statusas nustatytas kaip netinkamas.

Bendras **lašių** sutinkamumas visose Natura 2000 tirtose stotyse buvo labai aukštas - 91,4% (2009 m. buvo 73,5%). Didžiausias sutinkamumas buvo nustatytas Minijos, Šventosios, Žeimenos, Siesarties ir Vilnios upėse – 100%. Neries ir Dubysos upėse lašių sutinkamumas buvo truputį mažesnis - 75-78 %. Daugelyje tyrinėtų Lietuvos lašišinių upių lašių gausumas gerokai viršija nustatytą kriterijų. Minijos upėje dėl žuvivaisos darbų lašių paplitimas padidėjo, o gausumas išaugo iki 2,8 ind./100m². Neries, Šventosios, Žeimenos, Siesarties ir Vilnios upėse lašių gausumas taip pat gerokai viršija nustatytą kriterijų - gausumas didėja, populiacijos būklė pastoviai gerėja, o bendras apsaugos statusas yra tinkamas. Tik Dubysos upėje lašių populiacija nėra pakankamai gausi.

Perpelių gausumas Kuršių mariose siekė apie 350 tūkstančių individų, biomasė - apie 210 t. Lyginant su 2008 m. maksimalių koncentracijų metu, gegužės mėn. pabaigoje šiose akvatorijose perpelių gausumas ir biomasė sumažėjo dėl pernelyg intensyvios žvejybos 2011-2012 m. Kaliningrado srityje. Perpelių populiacijos struktūra Kuršių mariose stabili, apsaugos statusas tinkamas.

Ožkų populiacijos būklė yra stabili, o bendras apsaugos statusas tinkamas. Dabartinės suaugusių žuvų populiacijos dydis Kuršių marių Lietuvos dalyje gali siekti 150 tūkstančių individų.

Bendras **kartuolių** sutinkamumas visose tirtose stotyse buvo 67%. Širvintos ir Šventosios upėse kartuolių gausumas padidėjo, populiacijos būklė yra stabili, o apsaugos statusas tinkamas. Visai kartuolių nesugauta Dubysos upės tyrimo stotyse, nors anksčiau būdavo sugaunamos. Bendras apsaugos statusas šiuo metu įvertinamas netinkamas – blogas.

Bendras **paprastųjų kirtiklių** sutinkamumas visose tirtose stotyse sumažėjo iki 45,4%. Neries, Šventosios, Širvintos, Siesarties upėse populiacijų būklė yra gana stabili, nors bendras apsaugos statusas yra tik pakankamas. Drūkšių ežere nustatytas bendras apsaugos statusas - tinkamas.

Auksaspalviai kirtikliai sugauti Širvintos ir Šventosios upėse, jų sutinkamumas visose tirtose stotyse buvo 50%. Bendras auksaspalvių kirtiklių apsaugos statusas Šventosios upėje yra pakankamas, o Širvintos upėje tinkamas.

Bendras **kūjagalvių** sutinkamumas visose tirtose stotyse buvo pakankamai aukštas - 92,3 %. Neryje, Vilnioje, Veivirže, Bražuolėje, Širvintoje, Kenoje, Virintoje populiacijos būklė yra stabili, o apsaugos statusas tinkamas. Šalpės upėje bendras apsaugos statusas šiuo metu įvertinamas kaip blogas.

Salačių populiacija šiame darbų etape tyrinėta tik vienoje - Mūšos upėje, ties Pamūšiais. Salačių apsaugos statusas Mūšos upės dalyje ties Pamūšiais yra netinkamas. Rekomenduojame atlikti tyrimus žemesnėje Mūšos upės dalyje, ties Saločiais.

Gauti rezultatai parodo tyrinėtų Natura 2000 žuvų ir nęgių populiacijų būklę Lietuvos vandenyse. Remiantis tyrimo rezultatais bus galima kryptingai ir efektyviai organizuoti darbus - koreguoti saugomų teritorijų ribas ir vykdyti reikalingas gamtosaugines priemones. Darbai atlikti Gamtos tyrimų centre pagal sutartyje ir techninėje užduotyje numatytas sąlygas, ištirti visi vandens telkiniai. Rezultatai ir išvados pateikiami ataskaitoje.

Gamtos tyrimų centras

Sutarties antros dalies darbų vadovas

vyr. m. d., dr. V. Kesminas.